

MITT STOCKHOLM RÖRSTRANDSGATAN

Genom historien kan vi lättare förstå vår samtid. I en serie artiklar låter CityXpress Stockholmskännaren Kerold Klang vandra med pennan längs Stockholms stadsdelar och gator. Först ut är Rörstrandsgatan, stadens kanske krogötaste stråk, med en lång historia av ölkaféer och krogentreprenörer.

AV KEROLD KLANG

Foto: Christian von Essen

"Birkaölan" är Rörstrandsgatans folkliga centrum. Här möts närboende, långväga krogfolk, pendeltågsresenärer och kyrkbesökare.

Foto: Journalistgruppen

KEROLD KLANG
Journalist, Stockholms-
krönikör och illustratör

Rörstrandsgatan med Birkastan är det första av Stockholms äldre stenstad som möter tågresenären norrifrån. De mäktiga bostadshusen uppe på det borglika bergskrönet har varit den här delen av innerstadens yttersta utpost i 100 år. Här gör 1800-talets kompakta kvartersstad tvärt halt, här går fortfarande stadsgränsen. Ingen annanstans tar innerstaden så oväntat och mäktigt slut som här vid gatans mjuka sväng ovanför borgstupet. Ingenting skvallrar om att det bakom lugnet på höjden döljs ett av Stockholms främsta krogstråk.

När jag svänger in på Rörstrandsgatan från motsatt håll, ifrån den anonyma stadspulsen och de breda bilgatorna, möter mig något helt annat än stillheten uppe på höjden. Jag räknar till närmare 30 matställen och kaféer utefter sex raka och inte särskilt långa kvarter, eller strax om hörnen. Frågan är om Stockholm någon annanstans äger en sådan koncentrerad krogmiljö på en sådan liten yta som just här.

Sommartid sjuder trottoarsserveringarna i eftermiddagarnas intensiva västersol. Gatan trängs ihop, folkliv uppstår och i gatumiljön med de gamla husen i barockjugend och nyklassicism som kulisser föds den atmosfär av äldre, intim och otvungen kafékultur som svenskarna alltid beundrat och kallat sydländsk. Något som stadsplanerare numera försöker skapa från scratch i nya områden utan att lyckas. Rörstrandsgatan har fått förändras och utvecklas organiskt. Sådant tar tid. Så har också Birkastan med huvudgatan Rörstrandsgatan kallats för "Lilla Paris" i snart ett halvsekel.

Rörstrandsgatan var för 400 år sedan den slingrande landsvägen ut ur staden till Rörstrands slott på landet. På medeltiden var Rörstrand en by, kanske fanns den redan på vikingatiden. I så fall existerade embryot till Rörstrandsgatan redan för 1 000 år sedan. Dagens gator och kvarter rullades hit först vid förra sekelskiftet när porlinsfabriksområdet som vuxit upp på Rörstrands ägor började exploateras.

Rörstrandsgatan var en av min barndoms gator. På 1950-talet en helt vanlig Stockholmsk halvgammal dussingata med dagligvarubutiker, hantverkare i källarverkstäder och ännu inte moderniserade lägenheter. Kroglivet inskränkte sig till det småstökiga ölkaféet Bali – med en uniformerad vakt modell äldre, som släppte in halvnyktra ölgubbar och kastade ut överför-

friskade. Kaféet ersattes av restaurang China som bespisade folkrepubliken Kinas ambassad. Det sägs att urmakaren intill kunde ställa klockorna efter de små diplomaterna i identiska grå Mao-uniformer som anlände i gåsmarsch varje dag samma tid.

Det här var i skarven mellan Birkastans stagnation och förfall, två stadier som infinder sig när byggnader och folk kulturer i ett område närmar sig halvseket och börjar bli slitna. Då infinder sig något nytt, en demografisk förändring. I Rörstrandsgatans fall flydde äldre invånare ut till förortens bekvämligheter och ersattes av unga familjer och kollektiv som inte hade något emot att såga kakelugnsved i ruskiga källare och värma vatten på spruckna järnspisar

Att det sannolikt också var på Butlers krog som begreppet "rödvinvänstern" en gång i tiden myntades får ses som en nutidshistorisk bonus.

Foto: Kerold Klång

Även Rörstrandsgatans lilla skobutik i nummer 12 har numera blivit ett matställe, Café Emma. Bilden togs 1984.

Foto: Kerold Klång

Rörstrandsgatans mångomtade, blå porrkiosk låg i nära femtio år, till 1974, i hörnet av Norrbackagatan. Här såldes så kallad boulevardpress, små magasin med –företrädesvis franska– nakna damer.

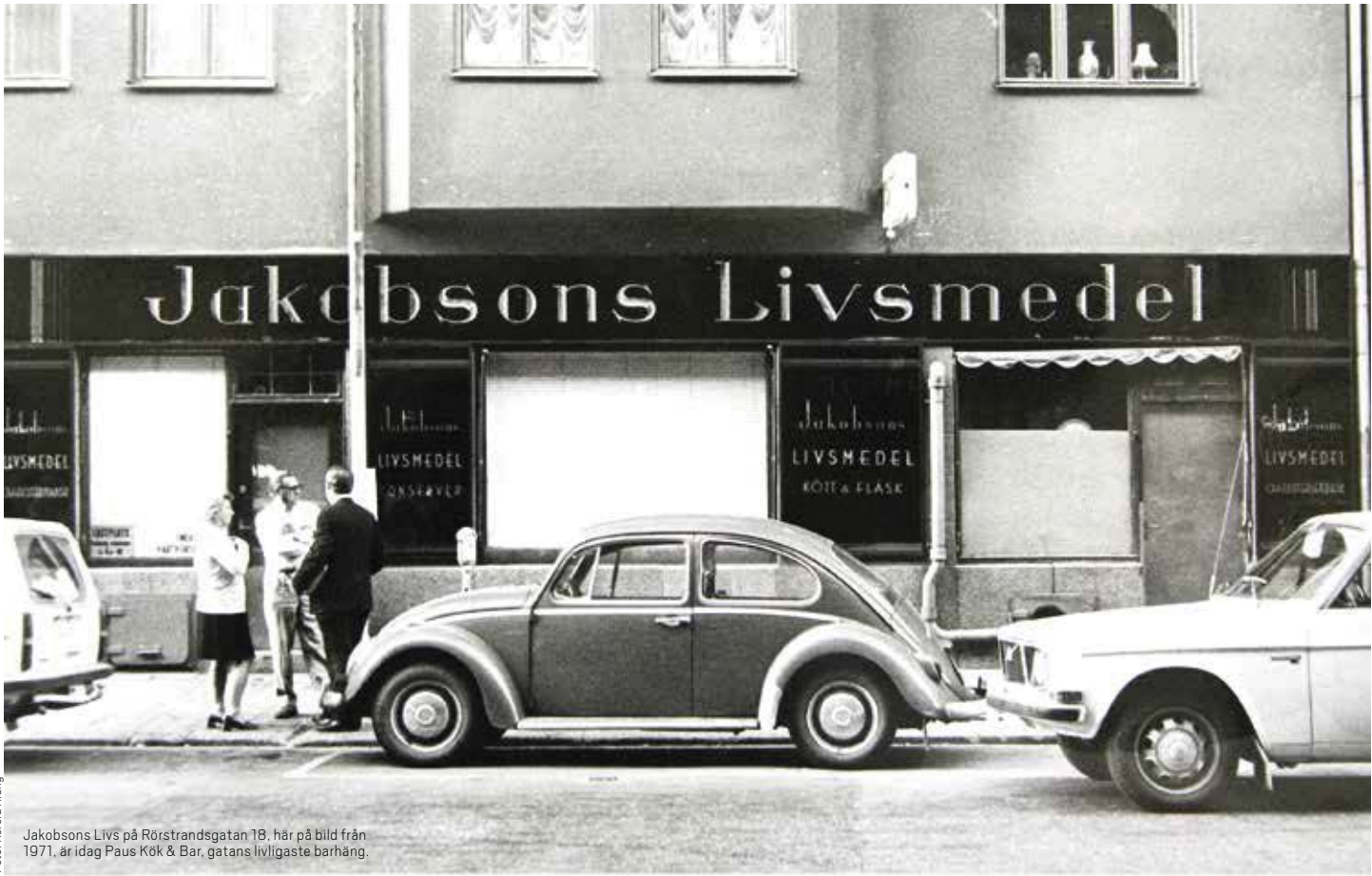

Foto: Kerold Klang

Jakobsons Livs på Rörstrandsgatan 18, här på bild från 1971, är idag Paus Kok & Bar, gatans livligaste bärhäng.

NEWSEC

RING OSS
020 40 40 40
newsec.se

WORLD TRADE CENTER STOCKHOLM

Att sitta i WTC är att ta nästa kliv. Med 10-talet börsbolag som grannar växer man. Närheten till Centralen med anknypningar till världens alla hörn vidgar möjligheterna än mer. Mellan resorna tar vi väl hand om dig. Restauranger, catering, konferens, hotell, gym, konst, receptioner, service. Allt finns. Ta vägen förbi nästa gång så visar vi också kontoren.

THE FULL SERVICE PROPERTY HOUSE

World Trade Center
Stockholm

Foto: Christian von Essen

Rörstrands slott, numera ingående i Filadelfiakyrkan, är gatans äldsta byggnad. Vid en utgrävning befanns delar av källaren vara från 1500-talet.

i en timme för att kunna ta ett bad i köket. Den backiga granngatan Tomtebogatan – ett Montmartre i romantiskt förfall – blev ”Bohème chic”, ett Lilla Paris med en otvungen stämning som snabbt expanderade till Rörstrandsgatan.

Birkastans potential upptäcktes av en mästarkock och en textilkonstnärinna som 1968 öppnade Svensson & Butler, Sveriges första rikskända kvarterskrog av ett nytt snitt som blandade svensk husmanskost med Medelhav och där rätterna skapades inför gästerna. Delägaren Carl Butler anses i efterhand vara den som lärde de svenska männen att laga mat. Krogen blev snabbt ett stamhak för Birkastans nyinflyttade konstnärer och unga intellektuella. Året därpå dök landets första kvarterspub Sven-Bertils upp på en tvärgata – ett hål i väggen, trevande dekorerat med utgångna köksredskap. De två etablissemangen följdes av fler och fler smarestauranger som tog över efter de gamla mjölkaffärerna, järnhandlarna och charkuteributikerna.

På den påbörjade gastronomiska framgångsvägen seglar Rörstrandsgatan med omnejd fortfarande. Vinrestaurangerna, barerna, lunchhaken, de nya asiaterna, sushi- och wrapställena, bistrorna, pizzeriorna, kaféerna och pubarna har en gedigen lokal utveckling att bråsa på. ”Slink-in-stället” av amerikansk drugstoretyp sägs ha stans bästa kaffe, den nyöppnade bengalen

” Birkastan är i dag ett av Stockholms mest eftertraktade bostadsområden. Men fashionabel i sin mest luxuösa mening kommer Lilla Paris aldrig att bli.

– Stockholms första – har prisats i pressen. Till och med gatuköket höjdes till skyarna av lokaltidningarna för några år sedan.

Birkastan är i dag ett av Stockholms mest eftertraktade bostadsområden. Men fashionabel i sin mest luxuösa mening kommer Lilla Paris aldrig att bli. Smeknamnet och stämningen handlar mer om småskalig charm än om boulevardiska fläktar.

Ändå är det inte dåligt av en så ordinär Stockholmsgata att kunna skryta med att ha varit först med den moderna svenska kvarterskrogen och haft den första kvarterspuben runt hörnet. Och dessutom vara den geografiska platsen där dagens allmänna svenska matintresse föddes. Att det sannolikt också var på Butlers krog som begreppet ”rödvinvänstern” en gång i tiden myntades får ses som en nutidshistorisk bonus.

Stadsatmosfären har helt klart något av Paris över sig, men är också ett stycke klassiskt Nord-europa och väldigt mycket Stockholm. Men framför allt är den sig själv; made at Rörstrandsgatan. Med sin alldeles unika och troligen tusenåriga förhistoria som landsväg och mötesplats.

FINNS ATT BESTÄLLA PÅ CRAFTBEER.SE

355 ML ART NR: 89607 ALKOHOLHALT: 6,2% PRIS: 22:30

CRAFT BEER.SE

BEERILICIOUS!

GALATEA SPIRITS AB 020-21-24-00

**Alkohol i samband med
arbete ökar risken för olyckor.**

SEVÄRDHETER LÄNGS RÖRSTRANDSGATAN

KURIOSA

Rörstrands slott *Rörstrandsgatan 5*

Stenhus med murar från 1500-talet. Byggs om till slott av Märten Rosenstierna och gavs som morgongåva 1635 åt hustrun Elsa Oxehufvud. Sedermera huvudbyggnad för Rörstrands Porslinsfabrik. Hopbyggd med Filadelfiakyrkan på 1920-talet.

Filadelfiakyrkan *Rörstrandsgatan 7*

Europas största frikyrka från 1930. Kyrkan har både hårdrockskonsert och en nobelprisutdelning på sitt samvete. Johnny Cash sågs en gång ha lagt 2 000 kronor i kollekten efter en gudstjänst.

Porslinskontoret *Rörstrandsgatan 17*

Rörstrands porslinsfabriks kontorshus från 1890 byggdes om till bostäder när fabriken revs. Vid en ceremoni i husets ateljé den 26 oktober 1926 signerades den sista porslinsartikeln och målarpenslarna förstördes.

Ferlinhuset *Rörstrandsgatan 40*

Här hemma på mammans kökssoffa bodde Nils Ferlin (1898–1961) efter sin sjömansperiod – innan han slog igenom som diktare och Klarabohemisk poet.

Leninhuset *Rörstrandsgatan 36*

Här bodde den blivande ryska revolutionären Lenin (1870–1924) hos sina vänner i familjen Mehr under Stockholmsbesöken innan han tog makten i hemlandet.

Karlbergs station *Norrbackagatan 7*

Birkastans egen pendeltågstation i funkis från 1932 får en oviss framtid när järnvägen om några år flyttas.

Anderbergs syrener *Norrbackagatan 7*

De gamla syrenbuskarna i gröna remsan mellan gatan och järnvägen är resterna av en kamrer Anderbergs trädgård med sjötomt. Den ståtliga villan revs redan för 100 år sedan.

Första ölpuben *Norrbackagatan 19*

I inredningsagenturen Designers Guilds lokaler öppnade 1969 Sven-Bertils, Sveriges första kvarterspub där ägaren själv stod i baren, ett tidigt svenskt Cheers.

Första ungdomsgården *Rörstrandsgatan 46*

I huset öppnade 1912 sagoförfattarinnan Elsa Beskow Birkagården, Sveriges första dagis och ungdomsgård, för att avlasta de fattigaste Birkastadsfamiljerna.

Krogboomens epicentrum *Rörstrandsgatan 11*

I bufféstället Toy Kök & Bars lokaler öppnade 1968 krogen Svensson & Butler som inledde Rörstrandsgatans utveckling till restaurangdistrikt.

Falloskeruberna *Norrbackagatan 22*

Portalens två skulpterade keruber förbättrades med stora fallosar som ett practical joke av byggnadsarbetarna vid en renovering 1988. De omskrivna ekivoka tillskotten har fått vara kvar.

Rörstrandsstupet *Rörstrandsgatan 46*

Efter krogen kan man i den ljusa sommarnatten följa gatan mot höjden och uppleva utsikten över den sovande stadsgränsen med spegelblanka Karlbergsjön och Karlbergs slottspark. Utsiktsplatsen figurerar i Roy Anderssons film "En kärlekshistoria" från 1969.

Tomtebogatan

Rörstrandsgatans tre backar långa parallellgata är en av Stockholms mest sammanhållna stadsmiljöer från sekelskiftet 1900. Här spelades scener i filmerna "Strul" med Björn Skifs och "Pip-Larsons resor" med Jakob Eklund in. Gatan figurerar också i böckerna om den fiktive detektiven Ture Sventon.

URVAL BUTIKER

Lolodi *Rörstrandsgatan 30*

Butik för blommor och trädgårdsföremål. Patinerade artefakter, nött zink, rostigt järn och slitet trä för den som vill inreda ett eget romantiskt orangeri i trädgården.

Tweed Country Sports *Rörstrandsgatan 17*

Engelsk tweed. Klassiska kavajer, jackor, skor, necessärer och matchande jordfärgade paraplyer från den regniga ön.

Stil Italian Menswear *Rörstrandsgatan 22*

Italiensk mindre modebutik med konservativ Östermalmsk touche.

Birkagott *Rörstrandsgatan 22*

Konfektyr- och chokladbutik med dansk glass som specialitet. Del av vinsten skänks till barnhem.

Fifty-Fifty *Rörstrandsgatan 11 och 16*

Eldorado för den som gillar second handinredning och mindre möbler från 1920– 50-talet.

URVAL KROG/CAFÉ

Raw Shushi & Grill *Rörstrandsgatan 9*

Maki, sashimi, sushi och sakecocktails. En av gatans mest välfrekventerade krogar.

Shanti *Rörstrandsgatan 23*

Stockholms första bengaliska restaurang öppnades av en indisk kedja 2013.

Tehran grill *Rörstrandsgatan 15*

Det persiska köket är gatan senaste krogetablering.

Humlehof Bistro och pub *Rörstrandsgatan 19*

Centraleuropas Rörstrandsrepresentation med gulascher, schweizerschnitzlar, Nüenbergerbratwurst och Gambirinsöl.

Bagpipers Inn *Rörstrandsgatan 21*

Gatans skotska pub och matsal sedan två decennier tillbaka.

Stockholms Glasshus *Birkagatan 8*

Kaklad glassfabrik med avhämtning och servering.

Xoko *Rörstrandsgatan 15*

Kafé, konditori och bageri som axlat manteln efter legendariska företrädaren Konditori Dalpojken i samma lokal.

Rött *Rörstrandsgatan 19*

Sober vinrestaurang med europeiskt kök. En av gatans äldsta krogar i en före detta slakteributik.

Mellqvist Kaffe & Bar *Rörstrandsgatan 4*

En av tre kaffebarer vid gatans mynning. Rörstrandsbornas fullsatta träffpunkt after work sedan 15 år tillbaka.

Paus Bar & Kök *Rörstrandsgatan 18*

Livlig restaurang med vodbakar. Kvällstid gatans mesta mingelställe.

Angelas Cafe & Deli *Rörstrandsgatan 16*

Delikatessitalienare i före detta charkuteributik.

Foto: Christian von Essen

Frukost i farten utanför Mellqvist.

RÖRSTRANDSGATAN

- STOCKHOLM'S OWN "LITTLE PARIS"

Foto: Kerold Klang

The combined butcher and grocery store is sadly not around anymore.

Birkastan and its Rörstrandsgatan is the first part of Stockholm's so called Stone City (an older part of town) meeting travellers coming from the north by train. The massive blocks of flats up at the stronghold-like top of the mountain has been this part of the inner city's furthest outpost for a hundred years. Here, the compact area of blocks of flats from the nineteenth century abruptly ends, this is where the city limits still run. Nowhere else does the inner city end as unexpectedly and mightily as here. And there is nothing to indicate that behind this dead calm lies one of Stockholm's foremost restaurant streets.

In summer, the pavement restaurants are bustling with life in the intensive glare of the afternoon sun. The street becomes crowded and with the old houses in the styles of Art Nouveau and Neoclassicism as backdrop, the old-fashioned, relaxed, and intimate café culture which

Swedes have always loved and called Mediterranean is born. This is something that city planners nowadays try to create from scratch in new areas, without success. Rörstrandsgatan has changed and developed organically. These things take time. But then again, Birkagatan with its main street Rörstrandsgatan has been called "Little Paris" for close on half a century.

Today, Birkastan is one of Stockholm's most fashionable housing areas, but fashionable in the truly luxurious sense, "Little Paris" will never be. The appellation and the ambience is more about small-scale charm than boulevard pompousness.

The atmosphere in Birkastan is certainly reminiscent of Paris, but it is also very North European and very much Stockholm. But most of all, it is itself - Made at Rörstrandsgatan - with a unique and probably a thousand year long history as a main road and meeting place.

Foto: Christian von Essen

Rörstrandsgatan has a relaxed atmosphere, and most people associate the street with its many cafés and restaurants.